కులద్వేషం

"ఏమండీ నిజంగా చెప్పండి, మీరింత విశాల హృదయం ఉన్నట్టు మాట్లాడతారు గద, మీలో నిజంగా కులాభిమానం లేదా?" అన్నది దమయంతి. నాలో ఏమూలో కులాభిమానం ఉన్నదని ఒప్పుకుంటానన్న విశ్వాసమూ, తాను కేవలం నాచేత ఒప్పించటానికే ఆ ప్రశ్న వేసిందన్న సూచనా ఆమెగొంతులో ధ్వనించింది.

"నేనా విషయం లోతుగా ఆలోచించలేదు. నాకు తెలీకుండా అది ఎన్నడూ బయటపడలేదు. అట్లా బయటపడి ఉంటే నేను వెంటనే తెలుసుకునేవాడినే" అన్నాను.

"కోస్తున్నారు, అందరిలోనూ కులాభిమానం ఉంటుంది. ఇతర కులాల మీద ఈర్ష్య కూడా ఉంటుంది" అన్నదామె.

"అది ఉన్నదీ లేనిదీ ఎట్లా తెలుస్తుందో నాకు తెలియబరిచినా నన్ను నేను పరీక్షించుకుంటా" అన్నాను.

దమయంతి కాస్సేపు యోచించి, "మీ కులాన్ని ఎవరన్నా తిడితే మీరూరుకుంటారా?" అన్నది.

"కులాభిమానం గల మా వాళ్ళను నేనే తిడతానే!" అన్నాను.

"అదీ కులాభిమానమే!" అన్నది దమయంతి విజయంతో ఆనందిస్తూ.

"ఎట్లా?" అన్నాను కొద్దిగా నిర్ఘాంతపోయి.

"మీకులం వాళ్ళను మరెవరూ తిట్టకుండా ముందే మీరు తిట్టేస్తారు. అదే ఇతరులు తిడుతుంటే సంతోషిస్తారా?"

"సంతోషిస్తాను, నాకు కుల విద్వేషాలలోనూ నమ్మకం లేదు. నా కులాన్ని నేను తిట్టుకోవటం కుల ద్వేషం కాదుగా!"

దమయంతి కాస్సేపు ఆలోచించి, "నన్ను మాటల్లో బురిడీ కొట్టించేస్తున్నారు. కాని నేనన్నది నిజమని నాకు తెలుసు" అన్నది.

"నేనేమీ నిన్ను బురిడీ కొట్టించటం లేదు. నేనేమన్నా అనుకుంటానని నువ్వు నా ఎదట బ్రాహ్మల్ని తిట్టడం మానకు" అన్నాను.

"నేనటువంటిదాన్ని కాదండో, పని పెట్టుకుని మీ ఎదటే బ్రాహ్మల్ని తిట్టకపోతే

జరగదా? మీ కెందుకు వృథాగా బాధ కలిగించాలి. నాకు బ్రాహ్మలంటే కోపం ఉండొచ్చు గాని మీరంటే లేదుగా" అన్నది.

"నాకు కష్టం లేదనే చెబుతున్నా."

"ఇందాక ఉందని ఒప్పుకున్నారే? కుల ద్వేషం ఇష్టం లేదన్నారుగా."

"ఒక పాయింటు గెలుచుకున్నావు. కాని నేను ఉన్న విషయం సరిగా చెప్పలేదు. నాకు కులద్వేషం లేదు. నీకుంటే నా కభ్యంతరం లేదు. తెలిసిందా?" అన్నాను.

"ఎందుకూ? మీరు ఎక్కువ కులం గనకా?" దమయంతి దొంగను పట్టినట్టు కిలకిలా నవ్వింది.

"కాదు" అన్నాను. కాని చాలాసేపు దమయంతి నన్ను మాట్లాడనివ్వకుండా నవ్వసాగింది. "మిగిలిన కులాలన్నీ తక్కువ కులాలనుకోవటం చేత బ్రాహ్మలకి ఆ కులాలను ద్వేషించే హక్కు పోయింది. నైతికంగా బ్రాహ్మల్ని ద్వేషించే హక్కు మాకున్నది. కాలక్రమాన బ్రాహ్మల్ని ద్వేషించాలిసిన అవసరంకూడా దాటిపోతుంది. ఇప్పటికే బ్రాహ్మల ప్రభావం చాలా అణగారిపోయింది. ఇంకా అంతో యింతో వుంటే అది మీ వాళ్ళు వుండనిస్తున్నదే గాని మా వాళ్ళ ప్రయోజకత్వం అందులో ఏమీ లేదు" అన్నాను.

"అదీ నిజమేలెండి" అన్నది దమయంతి గంభీరంగా.

"నాకల్లా కోపం దేనికంటే యీ మహాపట్టణంలో కూచుని మనం యెవరి జీవితాలు వాళ్ళు వెళ్ళబుచ్చుకుంటూ ఒకరి కులాలను గురించి ఒకరు యిట్లా జ్ఞాపకం చేసుకోవటం దేనికా అని" అన్నాను.

"నవ్వులకేదో మాటవరసగా అంటే దానిక్కూడా అంత కోపం తెచ్చుకోవాలిటండీ?" అన్నది దమయంతి.

"నేనిప్పుడామాట కోపం వచ్చినట్టే అన్నానా?" అన్నాను.

"దాందుంపతెగ మీకు కోపం వస్తే కనుక్కోలేనా?" అన్నది దమయంతి.

నన్ను కాచి వడబోశానని దమయంతి విశ్వాసం. నేనామెను యేడాది నుంచీ యెరుగుదును. వాళ్ళద్దెకు తీసుకున్న యింట్లోనే నేనొక గది తీసుకుని వుంటున్నాను. దమయంతి అన్న ఇంజనీరు. అతన్ని యెరిగున్న నా స్నేహితుడొకడు మధ్య సంధానకర్తగా వుండి వాళ్ళ భాగంలో నా కా గది యిప్పించాడు. ఇల్లు గలవాళ్ళది పొరుగూరు. అందుచేత బాడుగలో బాడుగని పేచీ పెట్టలేదు.

దమయంతికింకా పెళ్ళి కాలేదు. ఆమె కాలేజీలో చదువుకుంటున్నది. పెళ్ళివిషయం తాపత్రయం వున్నట్టు లేదు. మొట్టమొదట ఇంజనీరుగారే నాతో అంతో ఇంతో మాట్లాడేవారు. ఇంట్లో యింకా ఆడవాళ్ళున్నారని మాత్రమే నాకు తెలుసు గాని వాళ్ళెవరో

కూడా నాకు తెలీదు. నేను వివరాలు తెలుసుకోలేదు కూడాను. ఇంజనీరుగారి భార్య, తల్లి, చెల్లెలు దమయంతి, ఇద్దరాడపిల్లలు వున్నారు. ఈ దమయంతిని చూసి చాలా రోజులు ఇంజనీరు భార్య అనుకున్నాను. (ఆయన భార్య చాలా ఘోషాగా వుంటుంది. ఎన్నడూ మధ్యహాలులోకైనా రాదు).

దమయంతి యేవేవో సంబంధాలు పోగు చేసి నాతో పరిచయం ఆరంభించకపోతే నేను ఆమె మొహం కూడా యెరగకుండా గడుపుకుపోయి వుండేవాణ్ణి. ఆమె క్లాసుమేటు మేనమామ యెవరో నాకు స్నేహితుట్ట. ఆ మేనమామ పేరు దమయంతి తెలుసుకోలేదు. తెలుసుకుని మరిచిపోయిందో గాని నాకు చెప్పలేక పోయింది. అదొక సంబంధం కలిపింది. ఇంజనీరుగారి ఆఫీసులో పనిచేసే యింకొక పెద్దమనిషి కూతురు నేను రాసిన రెండు పుస్తకాలు చదివి నేను బాగా రాస్తానని చెప్పిందట, అదొక సంబంధం.

అసలు సంగతేమంటే దమయంతికి బైట ప్రపంచం లేదు. కాలేజీ, ఇల్లూ, చదువూ, ఎప్పుడన్నా పుస్తకాలూనూ. స్నేహితురాళ్ళ యిళ్ళకు పోదు. వాళ్ళను తన యింటికి రప్పించదు. కాలక్షేపానికి యింట్లో రేడియో వుంది. ఎప్పుడన్నా పదినిమిషాలు కాలక్షేపం జరగాలంటే నేను దొరికాను. మొదటిలో నిమిషం పైన నిలబడి మాటాడేది కాదు. కొద్ది వారాలకు నాకు ప్రమోషను వచ్చింది. ఐదు పది నిమిషాలు తమ హాలులో కూచోబెట్టి మాటలాడేది. ఆ తరువాత తాను ప్రమోషను పుచ్చుకుని యెప్పుడుబడితే అప్పుడు తనకు బాతాఖానీలోకి దింపే అధికారం పుచ్చుకుంది.

త్వరలోనే మా ఇద్దరిదీ ఒక విధమైన ఆదర్శ స్నేహంగా పరిణమించింది. అంటే మరేమి లేదు. మేము ఒకరి నొకరు అపార్థం చేసుకోకుండా ఒకరి మనశ్శాంతిని ఒకరు పాడు చేసుకోకుండా ఎంత సన్నిహితంగా రావచ్చో ఒకరి దగ్గర ఒకరు ఎంత చనువు తీసుకోవచ్చో కొలిచినట్టుగా నిర్ణయించుకుని ఆ పాకంలో ఆ స్నేహాన్ని సీలు చేసేశాం. ఆమె చదువులో ఎప్పుడన్నా నేను తోడు పడేవాణ్ణి. సెలవురోజు నేను బయటికి వెళ్ళటానికి బద్ధకిస్తే ఆమె నాకింత కాఫీ ఇచ్చుకునేది. ఆమెకుగల కొంతపాటి అందాన్ని నేను గాని, నాకుగల కొంతపాటి రచనా సామర్థ్యాన్ని ఆమెగాని మొహం ఎదుట మెచ్చుకోనవసరం లేదు. కాని ఆమె కట్టో, జుట్టో ఏ పద్ధతిలోనన్నా నాకు నచ్చకపోయినా, నేను తోచనప్పుడల్లా రాసి పత్రికలకు పంపించే కథలు ఆమెకు నచ్చకపోయినా, మొహం ఎదుటే అనవచ్చు. నిజంగా కోపం రానంతవరకూ ఒకరిమీద ఒకరం కోప్పడ్డట్టు అభినయించవచ్చు. కోపం వచ్చిందని ఆరోపించనూవచ్చు. మా స్నేహానికి దమయంతి తల్లే సాక్షి.

"ఇది ఎట్లా మారిపోయిందండీ? మీరు ఏం చెప్పినా చేస్తున్నదిగాని ఇంకెవరు చెప్పినా ఏ పనీ చెయ్యదు. చుట్టాలతో కూడా నోరు విప్పి మాటలాడని మనిషి మీతో

ఎట్లా వాదం వేస్తుందో! మీకు కోపం వస్తుందేమోనని భయపడుతా గాని దానికి కొంచెమన్నా భయం భక్తీ లేదే!" అని ఆవిడ ముక్కు మీద వేలేసుకునేది.

"మీకు తెలీదా ఏం? దమయంతి నన్ను కాచి వడబోసింది. నా విషయం ఏమన్నా తెలుసుకోవాలంటే నేను మీ అమ్మాయినే అడిగి కనుక్కుంటూ ఉంటా!" అన్నాను.

"అమ్మో! ఎవరి మనసన్నా తెలుసుకోవచ్చు కాని, మీ బ్రాహ్మల మనస్సు కనుక్కోవటం కష్టం!" అన్నది దమయంతి.

పెద్దావిడ మళ్ళా ముక్కుమీద వేలేసుకున్నది. ఆవిడ కళ్ళు నా మొహానే ఉన్నాయి- ఎంత కోపం దాస్తున్నానో అని!....

ఒకనాడు ఆకస్మికంగా నాకుతట్టిందీ - నాకూ దమయంతికీ గల ఆదర్శ స్నేహాన్ని గూర్చి లోలోపల చాలా గర్విస్తున్నాననీ, ఆనందిస్తున్నాననీ. ఆ ఆనందం నాలోకలిగే భావాలన్నిటిమీద ఒక సౌమ్యమైన కాంతిని వెదజల్లుతున్నదనీనూ! అవును. నేనెందుకు గర్వించకూడదు, ఈ స్నేహాన్ని నేనెంతో భద్రంగా పట్టుకొస్తున్నాను. దీనిపై ఒక్క ఈగ వాలకుండా, దీనికి గట్టిగా ఏ గాలీ సోకకుండా అది ఏ మాత్రం కందకుండా ప్రాణప్రదంగా పట్టుకొస్తున్నానుకానా? దీన్ని భగ్నం చెయ్యటానికి ఒక్క తొందరపాటు మాట, ఒక్క అభావ చేష్ట, నిగ్రహాన్ని జయించిన ఒక్క చూపు సయితం చాలునే, నా స్థితిలో ఎంతమంది దీని పట్ల ఇంత శ్రద్ధ కనబరుస్తారు? దమయంతి నా ఒక్కడిమొహమే ఎరుగునా? నా ఒక్కడితోనే మాటలాడిందా? అటువంటిది తన చనువు నా ఒక్కడికే ఎందుకిచ్చింది?

నేను దమయంతిని ప్రేమిస్తున్నానా అనిగాని దమయంతి నన్ను ప్రేమిస్తున్నదా అనిగాని నేను వితర్కించలేదు! అది అనవసరం. మనసుల్లో భూతద్దాలుంటే ప్రతి మమకారాన్ని ప్రేమకింద పెంచి చూసుకోవచ్చు. మైదానంలాంటి మనస్సులో కామమే అన్నివైపులా విస్తరించి ప్రేమలాగా కనిపిస్తుంది. నాకు కలిగిన తృప్తి అల్లా ఏమంటే నాకు దమయంతిమీద గల భావం ప్రేమ కాని పక్షాన నాకీభావమే కావాలిగాని ప్రేమ అవసరం లేదు. ఈ భావంనుంచి, నేనిప్పుడు పొందే ఆనందంనుంచి నాకింకేమీ అవసరం లేదు. నాకు సంతృప్తి ఎవతైనా ఇస్తుంది. సంసార జంఝాటంకూడా ఇంచుమించు ఎవతెతోనైనా సాగించవచ్చు. కాని ఈ అన్యోన్యత జన్మలో ఎంతమందితో సాధ్యమవుతుందీ? అదైనా ఎంతమందికి సాధ్యమవుతుంది?

దమయంతి నన్ను ఆకర్షించలేదనికాదు. ఆమె మూలంగా నేను యమ బాధ పడలేదనీ కాదు. కాని ఆ ఆకర్షణనూ బాధనూ నేను తృణీకరించాను. దాన్ని నేను ప్రేమగా యెన్నడూ భ్రమపడలేదు. అది ప్రేమే అయితే అనేకమంది ఐహిక వాంఛలు భగవద్భక్తి కావటానికి అడ్డేమిటి?

అదీగాక మా ఇద్దరికీ మధ్యగల స్నేహంతో నా శారీరక వాంఛలను కలగలపాలంటే వున్నదల్లా ఒకటే మార్గం. నేనూ ఆమే పెళ్ళాడటం.

బ్రాహ్మడైన నేనూ, బ్రాహ్మణికాని ఆమె! ఎందుకా పెళ్ళి? ఆ పెళ్ళి జరగాలంటే యిద్దరమూ యెంత త్యాగానికి ఒడిగట్టాలి? ఎంతమందికి వెలి కావాలి? ఎందుకు? ఎవరితోనైనా లభించే కామసంతృప్తికేనా?

ముక్కుసూటి ప్రశ్నలు, కాని వీటికి ముక్కుసూటి సమాధానాలెట్లా చెప్పటం? ఆమె నన్ను కాకుండా యింకోణ్ణి పెళ్ళాడి సుఖపడ్డట్టు ఊహించగలిగాను గాని నేనింకొకతెను పెళ్ళాడి సుఖపడ్డట్టూహించలేక పోయాను. ఏమిటి చెయ్యటం? ఈ వున్న ఆనందాన్ని తోసుకుని ముందుకుపోయి ఏ అగాథంలోనో పడటమే? అసంభవం! నా వల్లకాదు. నేను గోడ చేరుకున్నాను. ఇక ముందుకు పోయేదారిలేదు.

పైగా దమయంతి బ్రాహ్మణ్ణి పెళ్ళాడదు. పెళ్ళాడరాదు. ఆ విషయంలో దమయంతి కెంత పంతం వుందో నాకు తెలీదుగాని నాకు పంతం వుంది! ఆ బ్రాహ్మణ్ణి నేను అయినాసరే నా యెక్కు వేమిటి? నా ఆప్తులలో బ్రాహ్మలు లేరా? వాళ్ళకు బ్రాహ్మణేతరులపై వైషమ్యాలు లేవా? దమయంతిని పెళ్ళాడినందువల్ల నాకు ప్రపంచంలో వున్నంత సౌఖ్యమూ లభిస్తే యేంగాక? ఆమె నన్ను పెళ్ళాడి నా బంధువుల్లో కొందరికి ఆమె బంధువుకావటం భరించగలనా? వాళ్ళ కులవిద్వేషపుగాలి ఆమెకు యెంత స్వల్పంగా సోకినా సహించగలనా? నేను కులం విడిచేశాను. కాని కులం విడవనివాళ్లనందర్నీ విడవలేదు. అది సాధ్యమూ కాదు. ఆమెకైనా అంతేగద!

ఒక్కసారిగా ఇంజనీరుగారి కుటుంబం పెద్ద సుడిగుండంలో పడింది. ఇంజనీరు మరదలు యెవరికీ తెలీకుండా పెళ్ళాడేసింది. అవతలవాడు బ్రాహ్మడు.

దమయంతి వదినెగారి యేడుపు నా చెవులపడింది సన్నగా.

"ఎందుకు చెయ్యాలి యిటువంటిపని? మేమంతా లేమా? మట్టిగొట్టుకు పోయామా? తనకు కావలిస్తే కొండ మీది కోతిని తీసుకురాలేక పోయామా? ఏం పని చేసింది, ఛీ ఛీ!" అని ఇంజనీరుగారనటం విన్నాను.

"అందుకనే తెచ్చిన సంబంధాలల్లా వొద్దనేసిందబ్బాయ్! ఈ సంబంధానికి యెవరూ ఒప్పరనే చాటుగా యీ పని చేసింది. అనుభవిస్తుందిలే. చూచుకో మూడు నెలల్లోపల కుక్కల్లే తిరిగిరాకపోతే" అన్నది పెద్దావిడ.

అర్థం చేసుకోగలిగాను. వారి దృష్టినుంచి ఇంజనీరు మరదలు తన సమాజాన్ని కాలతన్నింది. తప్పే. వాళ్ళనుకోవటం సబబే. ఎవరో ఆ బ్రాహ్మణ యువకుడు, వాణ్ణి వీళ్ళు తమ "అల్లుడు" కింద స్వీకరించలేరు. ఆ పిల్ల చచ్చిపోవటం యెటువంటిదో, వాణ్ణి చేసుకోవడంకూడా అటువంటిదే.

అందరి మాటలూ, విచారమూ అర్థం చేసుకోగలిగాను గాని దమయంతి మాటలు అర్థం చేసుకోలేకపోయాను. ఆ మాటలు నాలో కట్టుకున్న యే చిన్న గూటినో కాలతన్నేశాయి. నాలో ఆ యేదో కుప్పున కూలిపోయింది.

"కులమంటి కోతినయం! బ్రాహ్మడైతే యేమెక్కువనుకుంది! ఆవిడకాపాటి అభిమానం వుండక్కర్లా? అభిమానం పోగొట్టుకుని యీ పెళ్ళితో యేం బావుకుందా మనుకుందో? వాడు తన నెందుకు పెళ్ళి చేసుకుంటున్నాడనైనా ఆలోచించగూడదా? తనకే తెలిసేదిగా?" అన్నది దమయంతి.

నేను అంత దూరాన వున్నాను. దగ్గరికి వచ్చి దమయంతికి సమాధానం చెప్ప బుద్ధి అయింది. నాకెందు కనుకున్నానుగాని, మనస్సు నిలవలేదు, నిగ్రహం ఎందుకూ పనికిరాలేదు.

"ఎట్లా చెప్పగలవు దమయంతీ? మీ బంధువురాలు ఆ దౌర్భాగ్యుడిలో ఏం చూసిందో? వాడికోసం ఎన్నాళ్ళు తపించిందో? వాణ్ణి పోగొట్టుకోవటం వల్ల దక్కేవి ఆమెకెంత తుచ్ఛంగా కనిపించాయో! నువ్వు అభిమానం అనేది ఆమెకు మట్టితో సమంగా తోచిందేమో! మనకెన్నడూ కలగని భావాలు ఇతరులకు కలగటం సాధ్యంకాదనుకోవటం పొరబాటుకాదూ?"

నా ఉద్రేకం తీసేసినట్టుగా జారిపోయింది. ఒళ్ళంతా చల్లబడ్డట్టయింది. అందరూ నాకేసి నివ్వెరపోయి చూస్తున్నారు. దమయంతి అందరికన్నా పెద్ద కళ్ళు చేసి చూస్తున్నది. నా యథార్థస్వరూపం ఇప్పుడే తెలుసుకుంటున్న దానిలాగా...

గబగబా గదిలోకి వెళ్ళి తలుపు వేసుకున్నాను. ఊపిరి సరిగా ఆడటం లేదు! నాకేమైనా దయ్యంపట్టిందా? పిలవని పేరంటంగా వెళ్ళి ఎందుకు మాట్లాడాను? ఏమిటి నేను మాట్లాడింది? నా మాటల కేమన్నా అర్థంఉందా? ఈ తలుపులు తెరుచుకుని మళ్ళీ వాళ్ళమొహాల ఎదట పడగలనా? ఆ ఇద్దరూ ఎవరో ఎరగను. వాళ్ళను వెనకేసుకొచ్చి దమయంతితో ఆ అర్థంలేనిమాటలు అని నేనుచేసినదేమిటి? ఇన్నాళ్ళబట్టీ ఎంతో భద్రంగా పట్టుకొస్తున్న ఆ ఆదర్శ స్నేహాన్ని ఏం చేశాను?

ఈ స్నేహం మాట జ్ఞాపకం రాగానే మళ్ళీ నాలో ఏదో అభిమానం తల ఎత్తింది. నేనన్నదాన్లో తప్పేమిటి! ఇంకొకరి బ్రాహ్మణత్వం అడ్డం పెట్టుకుని ఆమె తన వదినె చెల్లెల్ని గురించి అంతచులకనగా ఎందుకు మాట్లాడాలి? అతన్ని గురించి వ్యక్తిగతంగా ఈ దమయంతి మాత్రమేమెరుగును? నేను బ్రాహ్మణ్ణికానా? ఆ దౌర్భాగ్యుడిమీద ఉన్న దురభిప్రాయం ఈ దమయంతికి నామీద మాత్రం ఎందుకు లేదు? ఉండే ఉండాలి. వాణ్ణి గురించి నేను వింటుండగా అన్న మాటలు నన్ను గురించి ఎందరి ఎదుట అన్నదో!

ఈ మట్టి కాళ్ల పెద్దమ్మను ఏడాదిపాటు నా హృదయంలో పెట్టుకొని ఏమని అర్చించాను? ఈ మనిషిని అందలాలెక్కించి నా హృదయ వీథుల్లో ఏమని ఊరేగించాను. ఈమెకు బ్రాహ్మలమీద విద్వేషం ఉండటం ధర్మమేనని నేనే ఒప్పుకున్నాను కద. కాని ఆ విద్వేషం వ్యక్తిగతంగా ఎరగని వాడిమీద ప్రయోగిస్తుందా –

అవతల మరొకతె తన సాటిది వాడిని ప్రేమించి పెళ్ళాడిందని తెలిసికూడా! అటువంటి గుడ్డివిద్వేషాన్ని ఎట్లా సమర్థించటం!

నా ఆత్మాభిమానం తిరిగివచ్చింది. వీళ్ళనుచూసి నేనిక సిగ్గుపడను. చాతనయితే ఆ దమయంతే నన్ను చూడటానికి సిగ్గుపడదా? సిగ్గుపడదూ? పోనీ, అంత ఆత్మజ్ఞానం లేని మనిషి గురించి నాకెందుకొచ్చిన చింత.

నేను దమయంతిని మళ్లీ పలకరించలేదు. ఆమెకేసి చూడాలన్న కోరిక కూడా పూర్తిగా తుడిచి పెట్టుకుపోయింది.

ఒకనాటి సాయంకాలం దమయంతి నా గదివాకిలి దగ్గర వచ్చి నిలబడింది. గదిలో కూచుని చాకలి బట్టలు సర్దుకుంటూ ఆమెను గమనించనట్టు నటించాను.

"ఏమండీ కనిపించటంలేదు, పలకరించటంలేదు. పని తొందరలో ఉంటున్నారా?... లేక నామీదేమన్నా కోపమా?" ఆమె గొంతు నిశ్చలంగానూ గంభీరంగానూఉంది.

"ఎందుకు కోపం?"

"నిజం చెప్పండి, కోపం రాలా? ఆనాడు చాలా కోపం వచ్చే మాటలాడారు. మరి మాటలాడటం లేదు. ఎంతో చనువుగా వుంటున్నవారు కోపగిస్తే నా కేమీ బాగాలేదు. మీరు నా మాటలు సరిగా అర్థం చేసుకోలేదేమో? అసలు సంగతి చెబుదామని వచ్చాను... మీరు వింటానంటే."

"పిచ్చిదానా, నేనెవణ్ణి? నాకు కోపంవస్తే నువ్వెందుకు నన్ను సరిదిద్దాలి?"

"వేరే యేమీ లేదు. మీరు పొరపాటుపడి నా మీద కోపగించటం నాకు కష్టంగా వుంది. నేచెప్పేది విన్న తరవాత కూడా మీకు కోపం పోకపోతే నా దురదృష్టమను కుంటాననుకోండి."

నేనామెకేసి చూస్తూ వూరుకున్నాను, చెప్పేదేమో చెప్పమన్నట్టుగా.

"మా అన్నమరదల్ని మీరెరుగరు. నేనెరుగుదును. నా అందం మీ రెరుగుదురుగదా, నాకన్నా అనాకారి, దానికితోడు చాదస్తంమనిషి. ఆలోచించే శక్తి చాలదు. చాలా డబ్బుమటుకున్నది. ఆమెను యెవరూ ప్రేమించి చేసుకుంటారంటే నమ్మశక్యం కాదు. ఎవరన్నా చేసుకుంటే డబ్బుకోసం చేసుకోవాలి. వాళ్ళ బంధువులుకూడా, ఎవరన్నా మంచివాడిని డబ్బుకే కొని కట్ట బెడదామని వున్నారు. వాళ్ళకుతెలీకుండా యీ పెళ్ళి

చేసుకుని వాళ్ళక్కూడా దూరమై పోయింది. ఆ అబ్బాయెవరో నేనెరుగను. అతడు బ్రాహ్మడు కావటం యీ పిల్ల అదృష్టమే కావచ్చు. అతడామెను బాగా ప్రేమించే చేసుకుని వుండనూవచ్చు. కాని నేనునమ్మను. అటువంటివాడు చాటుగా చేసుకుని వుండడు. అంతకంటే నేనేమీ అనలేదు... ఒప్పుకుంటాను, మీరు పక్కనే వున్నది మరచి కులవిషయం యెత్తటం నా తప్పే!"

నేనేమన్నా అంటానేమోనని ఒక్కనిమిషం ఆగి దమయంతి నిశ్శబ్దంగా వెళ్ళిపోయింది.

నేనేమంటాను? అనేటందుకేముందీ? ఆమెతో నా సంబంధం గోడదాకా వచ్చిందని చెప్పనే చెప్పాను. ఆ గోడకేసి ఢీకొట్టి గోడలో కంతపెట్టి అందులో నుంచి ఒక్కగంతు వేసి అవతలగల అగాథంలోకి పడిపోయాను. అదీ నేను చేసింది. మా ఇద్దరి స్నేహమా? నా చేతిలోనే దాన్ని వెయ్యి ముక్కలు చేసేసుకున్నాను. ఆ ముక్కలన్నీ హృదయంలో మూలమూలల గుచ్చుకుని హృదయం రక్తం కారుతూ ఉంది. ఇంకా కారుతూనే ఉంటుంది కూడాను.

మొదటి ముద్రణ : సుభాషిణి, ఏప్రిల్ 1951